

Petneházi Gábor

SÖTÉT DEPRESSZIÓ ÉS VILÁGOS TÁRSADALOMKRITIKA

Szimin Behbaháni: Elhagyott szentély.

PEN Club – Pluralica, Budapest, 2013.

Európai ember számára Irán egy olyan zárt világ, ahonnan csak kevés hír, és még kevesebb olyan szellemi produktum ér el egy átlagos nyugati kultúra-fogyasztóhoz, amely az aktuális hatalmi és politikai célzaton túlmutató, mélyebb és állandóbb tartalmat közvetítené. Pedig, ha jobban belegondolunk, Irán jelenti azt a magasan fejlett, szomszédos kultúrát, amely kezdeti zenitjére a miénkkel egy időben jutva, egyrészt a legnagyobb fenyegetést is gyakorolta hellén és római civilizációkra, másrészt, miután a muzulmán tömbbe olvadt, azon belül egykori nagyságára büszke különállását megőrizve, ismeretlenségében is oly ismerős, idegenségében is oly közeli maradt számunkra. Úgy tűnik, mi magyarok (véletlenségből, földrajzi helyzetünkéből fakadóan, avagy keleti gyökereink miatt) a két kultúra közötti közvetítésben valamiképpen mindig kezdeményező szerepre törekvünk, igaz, ez alatt nem valamiféle állandó figyelmet, hanem sokkal inkább egy olyan rezonánságot kell értenünk, amely többnyire a kor átlagos színvonala fölött volt képes a perzsa művészet és irodalom befogadására és értő tolmácsolására.

Az arab hatásra kifejlődött közép-perzsa irodalom értékeit Európában a romantika fedezte fel, (bár nem annyira közismert, de) nem utolsósorban Reviczky Károly Háfiz-kötetének is köszönhetően, aki a XIV. században élt perzsa költő-géniusz tizenhat ghazalját latin fordításban, terjedelmes bevezetővel és jegyzetekkel ellátva 1771-ben adta ki. A formának és költői nyelvnek a perzsában meglévő, más nyelvre átfordíthatatlan egységét Reviczky (jó formaérzéssel) latin fordításaiban a Horatius által is használt anakreóni stórával igyekezett érzékeltetni. A melankólia, örvénylő mélységű pesszimizmus, kilátástalanság és borongó kedély ugyanakkor formától függetlenül, Kölcsey óta a magyar irodalomnak is egyik vissza-visszatérő motívuma: amint Szörényi László kötetben közölt tanulmányából kiderül (*Perzsául a magyar költészetben*, pp. 95-105), a perzsa költészet értő olvasása ebben nem kis mértékben ludas. Elég, ha az alábbi két idézetet egymás mellé tesszük, megértjük, miről is van szó:

Minden órám csüggesztő magányom
Néma csendén bűnnek szentelem

Volt boldogságom tűnt helye jegesen mar éget
Mint görcsös rögöt zár magába az örökélet

Az első két sor Kölcsey Ferencről, a második ellenben Szimin Behbaháni kötetének címadó költeményéből származik (*Elhagyott szentély*, p. 29). Behbaháni élete, ahogyan a kötetben közölt

önvallomásából, 1992-ben írt, *Sorsomról* című, rövid önéletrajzából (pp. 65-77) kiderül, nem volt mentes sem drámai konfliktusoktól, sem fájdalmas lemondásoktól. Édesapja, Abbász Khalili, a nyugati típusú regény egyik első művelője hazájában, köztisztelőben álló író és közíró volt, édesanyja pedig szinte „csodaszámba ment” kortársai között a legrikábbnak számító, páratlan műveltségével. Vélhetően megalkuvást nem tűrő személyiségét is tőlük örökölhette, aminek köszönhetően élete során nem kevés megaláztatást kellett elviselnie.

Magánéletéről, világnézetéről, személyes sorsának alakulásáról versei a legárulkodóbb dokumentumok. Ezekből immár egy nagyobb csokornyit (szám szerint huszónhét) magyarul is olvasható. Nem titok, hogy a kötet a tavalyi Janus Pannonius-díj átadására készült, a körülmények ismeretében túlzás nélkül állíthatjuk, hogy rohammunkában. Elsietettség azonban sem a külsőn sem a tartalomban nem érzékelhető. A rendkívül ízlésesen kötött és szedett könyvecske minden lapját számos kéz csiszolta-gondozta tetszetősre. A fordításokat nyolc hazai költő jegyzi, akik az ELTE iranisztikai tanszékének munkatársai által készített nyersfordítások alapján készítették el a maguk vers-verzióit. Verset fordítani természetesen mindig szinte „a lehetetlennel határos vállalkozás” (Szócs Géza: *Szimin Behbaháni első magyar kötetéről*, pp. 105-106). Ez egy olyan szigorú kötöttségekkel rendelkező irodalmi tradíció esetében, mint amilyen a perzsa, fokozottan érvényes. A gúzsba kötve táncolás művészetébe, vagyis a perzsa irodalom és költői nyelv fejlődésébe, illetve alaptörvényeibe Jeremiás Éva tanulmánya enged bepillantást (*A perzsa vers*, pp. 77-95).

Meglehet, kevés ez a huszónhét költemény. Meglehet. A távolság a magyar és perzsa irodalom között, a fent kifejtett rokonság-érzés, vagy rezonancia ellenére még mindig óriási, azonban a két kultúrát elválasztó falon egy-egy hasonló kis kötet csupán egy piciny ablakot jelent, amin keresztül láthatunk és láttatni engedhetjük magunkat. Az mindenesetre bizonyos, hogy ezen a mostani kis ablakon élénk tárulok, illetve a rólunk feltáruló látványban a legkisebb szégyellnivaló sincsen, és méltó folytatását jelenti a Reviczky által megkezdett sornak. Kövesse még sok ilyen.